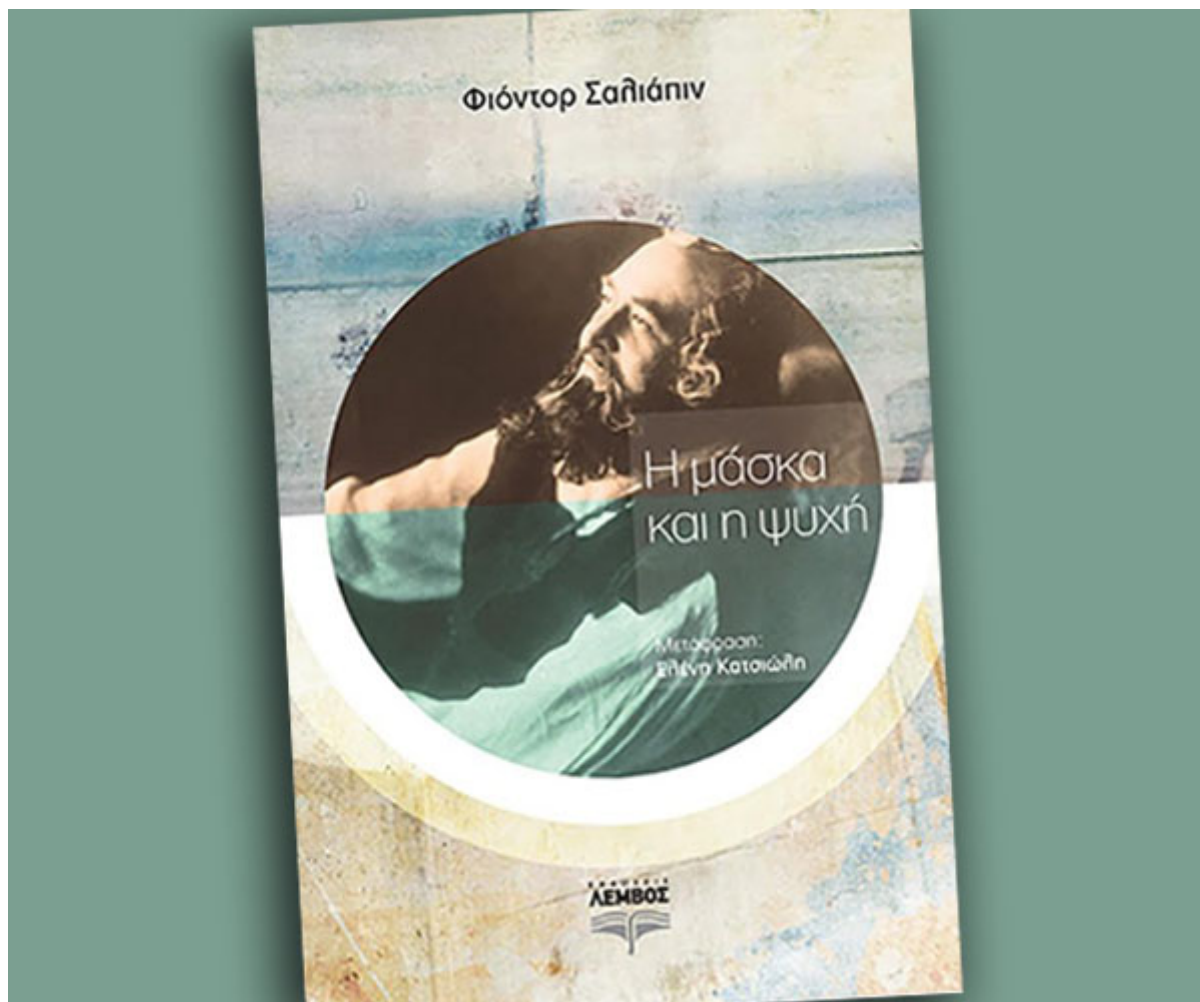

15 Μαΐου 2015

Μια καλλιτεχνική αυτοβιογραφία με φιλοσοφικές προεκτάσεις

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Την αυτοβιογραφία του σημαίνοντος Ρώσου τραγουδιστή της όπερας Φιόντορ Σαλιάπιν (1873-1938) παρουσιάζω σήμερα. Είναι αξιοσημείωτο ότι το βιβλίο δεν περιέχει μόνον όψεις της προσωπικής και της καλλιτεχνικής πορείας του Ρώσου καλλιτέχνη στην Ρωσία και στην Ευρώπη, αλλά και γενικότερες προσεγγίσεις της αξίας της θεατρικής τέχνης, όπως και κριτική της πολιτικής μετάβασης από τον τσαρισμό στον μπολσεβικισμό.

Φιόντορ Σαλιάπιν, *Η μάσκα και η ψυχή*, μετ. Ελ. Κατσιώλη, Εκδόσεις Λέμβος, Αθήνα 2014, σελ. 493

Αφιερώνει αρκετές σελίδες ο Σαλιάπιν για να σκιαγραφήσει τα χαρακτηριστικά της ρωσικής ψυχής, την «μελαγχολία» (σ. 32), την «ανυπομονησία, τον φθόνο, την κακία, την σκληρότητα» (σ. 38), αλλά και την «τρυφερότητα και συμπόνια», την «ρωσική ιδιοφυία» (σ. 39). Τονίζει δε ότι «σε τίποτε, ούτε στο καλό, ούτε στο κακό, δεν έχει μέτρο ο Ρώσος» (σ. 38).

Ένα ζήτημα που θίγει εξ αρχής και μέχρι το τέλος (βλ. σσ. 463-466) του βιβλίου του ο Σαλιάπιν είναι η απουσία της θρησκευτικότητάς του. Όμως, αυτή η θρησκευτικότητα είναι παρούσα και ιδιαίτερη: «Προσωπικά, παρ' όλο που δεν είμαι θρησκευόμενος, όπως συνηθίζεται να το αντιλαμβάνεται κανείς, φθάνοντας στην εκκλησία και έχοντας ακούσει το "Χριστος ανέστη εκ νεκρών", αισθάνομαι εξυψωμένος» (σ. 57). Είναι δε γνωστό ότι κατά τα τελευταία έτη της ζωής του στο Παρίσι ο Σαλιάπιν είχε πνευματικό τον π. Γεώργιο Σπάσκι (1877-1934).

Σταθμοί στην ζωή του Σαλιάπιν υπήρξαν, κατά την ομολογία του ιδίου, οι συναντήσεις του με σπουδαίους Ρώσους της εποχής του, με τον Ρίμσκι-Κόρσακοφ

(σ. 90), τον Σεργκέϊ Ραχμάνινοφ (σ. 223), τον Λ. Τολστόϊ (σσ. 225-227), και τον Μαξίμ Γκόρκι (σ. 267, καί *passim*). Εκφράζει πάντως την πικρία του που δεν πρόλαβε να γνωρίσει τον περίφημο Μουσόργκσκι (σ. 240).

Μεταξύ των ενδιαφερόντων θεμάτων του βιβλίου ο αναγνώστης θα διακρίνει την σχέση της ζωής με την τέχνη. Γράφει ο Σαλιάπιν ότι «στην ζωή όπως και στην τέχνη, η δημιουργική φαντασία και η καλλιτεχνική θέληση πάνε μαζί» (σ. 46). Παράλληλα, όμως, τονίζει ότι «η ελευθερία στην τέχνη, όπως και στην ζωή, είναι καλή, μόνο τότε, όταν είναι προστατευμένη και καθορισμένη από εσωτερική πειθαρχία» (σ. 175).

Όσον αφορά την σχέση του με την πολιτική ζωή, ο Σαλιάπιν διέκρινε σαφώς την άδικη πολιτική συμπεριφορά του τσαρικού καθεστώτος, όπως διέκρινε και την «επιδίωξη για μία πραγματική ανασυγκρότηση της ζωής με περισσότερη δικαιοσύνη» του Λένιν (σ. 407). Αναγνωρίζει όμως ο Ρώσος καλλιτέχνης: «Αν ένα πολιτικό σύστημα καταστέλλει την ελευθερία μου, μου επιβάλλει δια της βίας είδωλα τα οποία είμαι υποχρεωμένος να προσκυνήσω, τότε σ' αυτό σύστημα αντιτίθεμαι, όχι γιατί ονομάζονται μπολσεβίκοι ή κάτι άλλο, αλλά γιατί είναι ενάντια στην ψυχή μου» (σ. 259). Γι' αυτό και προς το τέλος του βιβλίου του ο Σαλιάπιν διακηρύσσει: «Εγώ, λόγω του ατίθασου χαρακτήρα μου, αγαπώ πολύ την ελευθερία και δεν αντέχω οποιεσδήποτε εντολές, ούτε τις τσαρικές ούτε των κομισαρίων» (σ. 475).

Οπωσδήποτε το βιβλίο του Σαλιάπιν μπορεί να αναγνωσθεί από τους ανθρώπους του θεάτρου, τους ηθοποιούς και τους τραγουδιστές. Σε πολλά σημεία ασκεί κριτική στην αντίληψη εκ μέρους της τσαρικής και της μπολσεβικικής εξουσίας περί των θεατρικών πραγμάτων. Αναγνωρίζει την μεγάλη κληρονομιά του ευρωπαϊκού θεάτρου (σ. 485), αλλά και την αξία της ρωσικής μουσικής παράδοσης (σ. 481). Παραδέχεται, ωστόσο, ότι «οι σημερινοί καλλιτέχνες της όπερας που έχω δει στο εξωτερικό είναι τόσο λίγοι, όσο και στην Ρωσία. Υπάρχουν καλοί ακόμα και θαυμάσιοι τραγουδιστές, αλλά καλλιτέχνες της φωνής, οπερατικοί καλλιτέχνες με την πλήρη έννοια της λέξης, δεν υπάρχουν» (σ. 488).

Αυτά και άλλα ενδιαφέροντα πράγματα περί θεάτρου, ρωσικής ζωής, ιστορίας και πολιτικής, θα αναγνώσει κανείς στο έργο του Φιόντορ Σαλιάπιν. Πρόκειται για ένα βιβλίο γραμμένο από έναν καλλιτέχνη της φωνής που αποδεικνύεται συνάμα και καλλιτέχνης του λόγου.